

quando voluntas non reprimit, neque coeret, cum possit, valde probabilis sit; tamen probabilior mili videtur non peccare mortaliter voluntatem, qua non reprimit hor turpes motus, sed merè negativè se circuca illos habet, dummodo absit periculum pollutionis, aut ulterioris gravis confessus. Teneat hanc sententiam Cajetanus, Navarrus, Toletus, Philarcus, & alii plures, quos refert Salas, & iuste ipse noluerit suam memorem declarare, satis insinuavit esse pro hac sententiæ, ut legenti parebit.

Probabilissimam esse affirmat Thom. Sanchez, qui hanc reputat probabilitatem in rigore metaphysico, prædictè tamen aliam dicit esse veram. Precipua ratio, que me moveat, est, quia hujusmodi motus à natura proveniente, ita ne omnes coerevere sit impossibile, alios quos difficultum. Non est igitur credendum de divina bonitate, salutem aternam hominis bis periculis expijsisse; effet enim salus aeterna cūslibet homini non loquitur, vi pericolo expijsisse, si cum à natura sit in malum proelvitur, artatio sit, non solam non admittere hos motus, sed etiam illos reprimere, cum posse: obligatur sane media opponere non difficultate ad reprehensionem. Ergo si videtur hos motus consurgere ex quod in loco talis, vel talis modo decubunt, tenebitur à tali cibitu abstineat, immo surgeret, & se aliudque serbeat, rare, quod certe est absurdum, & paci admittentur. Deinde peccabit mortaliter, si non eviter eausas, ex quibus cognoscitur modus pravos insurgeant, nam si potquam excusat sunt, teneat illos non procuratos, nec voluntatis permittere. Et voluntatem non esse sub mortali obligacione impedit quilibet pugnam appetitus sensitivi; sed illam, qua sit talis, ut constituat voluntatem in periculo proximo ad confessandum.

Hec Castropalus, qui respondeat ad quinque argumenta, quibus fundatur prior sententia, quia sibi, lego. Illud factum cum communis, est veniale (lege Joannem Sanchez, loc. cit. qui num. 3, nec esse vniuersale contendit) si, cum posse, non reprimas; quia que excusationem habebas, cur non reprimas; quia negati non posset, illos motus esse deordinatos, & ad copulam incitare. Excusatio autem sufficiens est ea, quia est necessaria, vel mutis tibi, vel alteri; ut audire Confessiones, legere, studere, urbanè loqui cum feminis, equitare; & multo magis excusabit mortaliter, ne dum attendis ad volendum positivè reprimere, crescat tentatio; tunc enim, immo & semper in ejusmodi tentationibus consultissimum remedium est, statim avertire cogitationem ad alia objecta non illucita, praesertim que te maxime afficiunt: id enim tunc non solam est negativa se habere, sed certe resistere. Que omnia, & etiam pravideatur pollutione, sed non intendatur, nec sit periculum confessus, dicitur à nobis sunt fatus, supr. lib. 7. cap. 3. §. 4. n. 48.

Ita ex Castropal. tom. 1. tractat. 2. disp. 2. punct. 12, qui sic habet.

Notandum item est, si ob causam necessariam, vel utilem tibi, aut alteri, non reprimis hujusmodi motus, quales sunt, audire confessiones, legere, studere, locutio urbana cum feminis, equitatio, timor incidenti in corpore delectationes, vel urgentius tentandi, nullum peccatum committis, etiam ad periculum pollutionis, modo absit periculum confessus, quia tunc patet has delectationes, non agis; ita Azor. tom. 1. institutionum moralium lib. 4. cap. 3. q. 8. Salas plures referens 1. 2. tract. 13. disp. 6. sect. 3. num. 31. Sanchez lib. 1. in Decal. cap. 2. num. 12. Valquez disp. 108. cap. 2. in fine, Coninch. disp. 34. de matrimonio. lib. 11. num. 111. Lefthus lib. 4. cap. 3. dub. 14. num. 94. & dub. 15. num. 118.

Denique rationem, cur adit peccatum veniale, dat etiam Verricelli cit. num. 15. his verbis:

Sentienti corpore motum cum delectatione, quamvis omnino certum sit nullum subesse periculum, neque confessus, neque pollutionis; tamen nisi aliqua causa excusat (de qua infra) venialis peccat, eos pravos motus non compromis: ita omnes contraria jo. Sanchez disp. 21. num. 3. Ratio est: nam talis motus cum delectatione venerea, est de se inordinatus, & turpis, & ex natura sua allicit ad confessum, & disponit ad pollutionem, saltem remoto; ergo teneat voluntas eos positivè comprimere; tum

Secun-

Secundum; si commotio & delectatio sit gravissima, ac ita vehemens, & naturaliter irritata, ut judicio prudenti advertat, ei esse proximam pollutionem. Ad hoc juvante etiam dicta de occasione proxima.

2259 In casu igitur periculi proximi, tenetur quis sub mortali positive resistere, & pravos motus reprimere; utendo remedii, de quibus modo: a. 2265.

QUANTUM AD SIGNA

2260 Confessus prestiti, vel non, ab eo, qui politi-

vè non restituit, extra casum periculi proximi.

Sunt à viro prudente (ut doctò inuenit Verricelli) con-

siderant quatuor. 1. Qualitas personæ. An timora-

te, vel laxa conscientia; 2. Qualitas delectationis ve-

nere; An furius levis, vel gravis, brevis, vel diutu-

na, 3. Causa. An rationabilis, ut auditio Confessionum,

studium &c. Vel irrationalis, ut curiosus aspectus, tur-

pis lectio, aut locutio, &c. 4. An aliquam ejus delecta-

tions displicientiam habuerit, vel nullam.

2261 Si sit persona timorata conscientia, ut potius mallet mori, quam fodiari: tunc si cogitatio, motus pravus, & delectatio fuit levis, probable est non suis confusus; quia vir timoratus haud ita faciliter in confessum ruit.

2262 Idem dicit, 1. Verricelli cit. num. 3. & 5. Si fuit gravis, & diuturna, caufam tamen non removit ex rationabili motivo, ut studio necessario, auditione Confessionum. Et tunc licet ratione probabilitatis, quod non adserit confessus, non teneat confiteri; consul- tum est, ut confiteatur.

2263 Idem etiam dicit, 2. Si causam non removit si- ne rationabili motivo; ut est: affectus: curiosus, le-

cio, &c. ipso tamen displicientiam delectationis habuit;

Quia displicientia est quedam resistencia, que quamvis

sit inefficiens ad tolendam delectationem, efficax tamen est ad cohendendam confessum. Itulle cu[m] Sanchez.

Et solùm dubium est de confessu, & inde, quod teneat confiteri, si displicientiam non habuit.

Huic autem secundo dicto, nullo pacto adhaereo: quia aliud est loqui de motu turpi, & delectatione naturaliter ortis; aliud de ortis ex causa libera, non necessaria, de qua num. 2189, ut est curiosus affectus, lectio non necessaria, &c. tunc quidem, gravi motu turpi, & delectatione urgente, teneat quis causam removere; quia cum nulla sub sit ratio, que cohonestat non removet, recurrit dicta superius 2250, de delectatione libera, & procurata.

2264 Denique addit Verricelli cit.

Sic je diu refligisti, frustra tamen, quia adhuc durant, experientia tamen didicisti eos pravos motus à se- ipsis cessare; neque venialiter peccas, si non curas; ita S. Thom. 2. 2. q. 35. art. 1. ad 4. in primam ad Corin. thios, cap. 6. 9. 6. Curiel. 1. in qu. 74. art. 8. dub. 2. §. 3. ibid. Pefantius art. 10. disp. 5. Azonius tom. 1. lib. 4. c. 6. quæst. 1. Joann. Sanchez in selectis disp. 21. num. 11.

Qui etiam scrupulosus est, & scrupulus cruciatum cam resistere nescit, & causam amovere; si resistere non erat, excusanda est, & probabile est non confessus. Ratio est, quia justissima causa non resistenda; aut causa delectationis non excusanda, est evitare scrupulosum cruciatum. Alia vide infra de requisitis ad peccatum mortale.

DE ARMIS AD PUGNANDUM CONTRA tentationes carnis, & pravos motus.

2265 Primò, est fuga occasionis initio pugna, Te- lice Aug. form. 250. de Temp. Apprehende fu- gam, si vis obtinere viatorum: nec sit tibi verecundum fugere. Si castitatis palmarum desiderias obtinere. Et Hier. Epist. 22. Dum parvus est hostis, interfice.

2266 Secundo, est fuga oti; otium namque est omnium libidinum seminarium. Hinc Ezech. cap. 16. dicitur; Impietas, Sodoma, Superbia, Saeritatis panis, abundantia, & nimis.

Adeoque tunc quis animum alio divertat, aut se occupe in lectio librorum, vel operationibus, & exercitiis manualibus, &c.

2267 Tertiò, est imploratio Auxili Divini, & Intercessio Sanctorum: scriptum namque est Sapientia cap. 8. Cognovi, quod non possum esse continens, nisi

Deus dñe: idcirco adii Domum, & deprescens sum illum.

Implorat igitur divinum auxilium, se signet signo Crucis, Orationes jaculatorias ad Deum dirigat: Con- fice timore tuo carnes meas, à judicis enim tuis ti- mis. Ne permittas me Domine à te separari.

Ad Christum Crucifixum mentis oculos convertat: Tu Domine Deus meus, & Iesu dulcissime, pendas in patiblo, & ego voluntati operam dabo: Moriar, moriar, primum ut Redemptorem meum offendam.

Ad Virginem confugiat, dicendo: Sub tuum pres- dium, &c. Virgo singularis, inter omnes miti, nos cupis solitus, mitis facit, & castos. Ter signo Crucis in fronte, ore, & corde se lignans, dicat. Per sanctam Virginitatem tuam, & immaculatam Conceptionem tuam, Parvissima Virgo, munda cor, & carnem meam.

Ad Angelum Custodem: Angele Dei, qui custos es mei, &c.

Ad Sanctos, maximè ad D. Hieronymum, oratione, que ipse utitur: Timu incidere in opprobrium, si à carne superatus fuero: o ergo Domine, ut hos opprobrii a me asperas; & si me à carne tentari permisisti, non me permittas succumbere.

Quarto, est consideratio quatuor Novissimorum: Momentorum, quod delectat, eternum quod cruciat. Sint tibi in mente hæc tria verba, (que tradit Verricelli;) Nunc, Staim, Nunquam: Nunc postulum mori: Staim defendere in infernum: Nunquam inde exire.

Quinto denique juvent moderata jejuna, morifica- tiones exteriores, & disciplina.

DELECTATIO MOROSA

2268 Est delectatio deliberata de aliis turpi, que precise consummatur interius, vel est con- fessus voluntatis in motu illicitis appetitus sensitivi. Unde dicitur morosa, non à tempore mora, quia cum consistat in actu interno, potest consummari in instanti; sed ex mora rationis, & advertentie sufficientis, ut sit peccatum; adeoque si per longum tempus detinetur in delectatione actus pravi, v. gr. copule, quam cogitas, sed non plenè advertas ad malitiam gravem ipsius delectationis, nec plenè confessias in ea detineris, non erit delectatio morosa, nec peccatum mortale. Omnimodis vid. dicta a num. 2260.

2269 A desiderio differt, quia desiderium aut confessus in copulam illicitam, v. gr. est actus voluntatis efficax, qui consummari intendit in ipso opere extero fornicationis, delectatio vero morosa de eadem copula, quam mente quis cogitat, sitit solùm, & consummatur interius, & non transit ad volendum ex qui id, de quo quis delectatur.

2270 Difficilas est, an in delectatione morosa ex- plicari debet in confessione persona circa quam delectatio verita est, nempe, quod sic conjugata, conjuncta, Deo facta? Affirmat magis communis opinio; quia delectatio morosa habet ex natura sua causalitatem in actu externum, ac proinde contrahit speciem malitiae actus exteri; v. gr. adulterii, incestus, aut sacrilegii.

2271 Ita Cajetanus, 2. 2. q. 154. art. 4. Rodri. in sum. tom. 3. cap. 1. in 1. num. 3. Bonac. de marim. quæst. 4. punct. 8. num. 18.

2272 Probabile autem est, non esse explicandam circumstantiam personæ, sed sufficeri, si dicatur: De- lectum sum motus de copula illicita illam cogitando, non desiderando. Ita Verricelli quæst. 5. Castrop. tract. 2. disp. 2. punct. 10. §. 4. Diana p. 1. tract. 7. ref. 48. Val- quetz, Reginald. Tanquerey, & alii apud Verricelli cit. qui hanc opinionem probabiliter vocant, dicentes, præter malitiam contra castitatem, non habere aliam malitiam speciem cum ipso opere.

Ratio est docet ait Verricelli) quia objectum delectationis morosa non est opus exteriorum, ut ponendum à parte rei cum proximi injuryia; sed est ipsa cogitatio operis, seu opus quatenus cogitatum delectat: ergo cum cogitatio ipsa non sit injuria conjugi, v. gr. aut consanguineæ, &c. non habet ea delectatio malitiam adulterii, aut incestus, &c.

2273 Tunc quia in tantum id debet explicari in de- siderio, & gaudio copule illicite, quia desiderium est voluntas efficax actus exteri veneri, qui desideratur, & gau-

& gaudium est voluntas efficax approbativa actus exteriori veneti patrati, ac proinde specificantur ab actis exterioribus delectatio vero morosa est voluntas inefficax, quae sitit, & consummatur in sola interiori delectatione, sive ordine ad actum exterrum, ac proinde non est de le ejus causa.

2274 Confirmatur, quia delectatio morosa solum tendit in actum venetur mente conceptum, minimè in circumstantiam personæ conjugate, &c. adeoque solum contra castitatem opponitur, & sola castitas per eam violatur, minimè jus conjugate, conjunctæ, aut factæ; & consequenter delectatio morosa non variauit specie ex variatione personarum nisi tendat in peccatum, seu opus exterrum, ut subiectum illi circumstantie, puta si quis delectaretur de copula, ut est copula conjugate, factæ, &c. vid. mom. 2586.

2275 Idem est dicendum de alspecibüs, quorum delectatio venerea sicut solum interius, & non transit exteriori ad defiderandas mulieres, que affectu venereo aspiciuntur. In tactibus vero impudicis, & osculis, explicanda est circumstantia personæ tactæ: quia sunt actus exteriori, adeoque per eos non sicutur in sola delectatione interna.

2276 Delectatio vero de copula sodomitica, contraria speciem malitiae sodomie in confessione explicanda; quia est de copula innaturali, que est extra genus copularum naturalium.

2277 Ligatus voto castitatis, si morosa delectetur, debet circumstantiam sua personæ explicare, quia peccat contra votum; ut in num. 185. De conjugato affirmat Vaquez, quia in matrimonio prefatur fides conjugi non collocandi corpus, nec mentem in aliena. Negat Castrop. tom. 1. tract. 3. disp. 2. punct. 10. § 4. mom. 4. Diana p. 5. tract. 13. resol. 99. Gaspar Hurtadus, & Vericelli, tract. 4. ques. 5. n. 5. quia quod in matrimonio prefatur fides de non collocanda mente in aliena, etiam sine desiderio procedenda ad externa, non probatur; ita ille.

DELECTATIO COPULÆ CUI LICITA?

2278 Pender ex hoc principio cui est prohibitus finis, sive prohibita media, fuit: cui non est licita operatio, non est licita voluntas inde derivata: & contra: cui non est prohibitus finis, non sunt prohibita media, &c. hoc premesso

2279 Conjugati morose se delectantes de copula præterita, vel de copula cogitata ut presenti, in absentia alterius conjugii, abique pericolo pollutionis, non peccat mortaliter, sed venialiter; quia in statu conjugii non est prohibita copula, ita neque delectatio,

2280 Peccatum autem venialiter; quia opus conjugii ob solam delectationem exercitum, est peccatum veniale: nam opus conjugii est à natura institutum ad duos fines, ad procreandam problema pro conservanda specie, qui est finis principialis, & ad fedandam libidinem; quia ratione nullum peccatum committit, qui opus conjugii exerceret ob delectationem, si cam ordinat ad procreationem prolix tamquam finem principalem; peccat tamen venialiter, qui ob solam delectationem illud exercet, quia exercet more brutaliter, pervertendo ordinem à natura institutum; & consequenter voluntaria, & delictatio cogitatio, quam habent conjugati de copula præterita, si non habeat aliud motivum, nisi solam delectationem, non potest ad veniali excusari: vid. prop. 9. ab Innocentio XI. damn.

2281 Vidua morose se delectans de copula præterita habita in statu conjugii, peccat mortaliter; quia vidua hic & nunc in statu viduitatis est prohibita copula, ita & delectatio de copula. Eadem ratione peccant mortaliter sponsi de futuro, si delectentur de copula futura; licet enim talis copula non sit mala in ratione effectus, & ut ab operante procedens; est mala in ratione objecti; respectu ejus, cui objicitur, si obiectatur in statu, & tempore, quo sit ei prohibita; haec ratione pollutionis nocturna involuntaria non est peccatum, & delectatio voluntaria de illa est mortaliter.

2282 Diana, p. 3. tract. 5. resol. 87. Bonacina, & Tamburinus, cum multis tenent. 1. Viduam licite gaudere posse de copula conjugali præterita, & desiderare futuram; sic patiter de soluto, & sponso; nullo tamen modo in presenti delectari: quod intelligunt de paro desiderio, minimè de desiderio conjuncto cum aliquo affectu actuali malo, vel de desiderio, quod fit causa efficax pollutionis, & de gaudio, non prout confirmatur cum delectatione, sed prout coincidit cum approbatione, ita ut idem sit gaudere de copula conjugali præterita, ac tam approbare. Ratio est, quia delectatio morosa ex se influit ad libidinem, & moros sensualis patit; non sic approbat, & purum desiderium. 2. Licitum esse de pollutione naturali nocturna & involuntaria non delectari, sed de ea habita gaudeare, & cam desiderare ob aliquem honestum finem, nempe ad fedandas, vel ob fedatas tentationes carnis, ad exonerandas, vel ob exoneratam naturam, ob sanitatem, &c. quia tunc talis pollutio neque objective est mala; nam sic gaudens, & placens, non gaudet, & placet de pollutione, sed de sanitate: idem dicunt de desiderio. Id de pollutione negant Sotus, & Rodriguez in Summa, quia pollutio est ex objecto mala.

2283 Id certum est, nullo modo licere pollutionem nocturnam & naturalem procurare, etiam ad sanitatem obtinendam, quia tunc esset voluntaria in causa, & ab intrinseco.

2284 Si de Sabbati delecteris de confessione carnis, aut illam desideres; precisa per intellectum, seu non intellectu de Sabati, non peccas: quia separas malitiam, dum praescindis circumstantiam prohibitonis, seu sub qua est prohibito. Peccas vero, si desideres comedere canes pro die Sabbati, etiam si postea retractata voluntate, non comedas; quia tunc non praescindis, sed concernis circumstantiam dei Sabati: in primo, inquam, casu, dies Sabbati haber rationem temporis, quo exigit, & fit actus desiderii; & ideo non transfundit malitiam in actum, quia concomitantem se haberet: in 2. se haberet ut terminus se tenens ex objecti, ut ejus circumstantia, & ideo transfundit malitiam in actum.

2285 In qua redatur regula: in objectis malis, quia prohibitis, de his per se confideratis delectari non est peccatum mortale; nisi delectatio fiat de re ipsa: secus in objectis prohibitis, quia malis, ut est adulterium, homicidium, &c. quia in primis potest objectum praescindi a malitia, non sic in secundis.

2286 Complacentia, seu delectatio de actu peccaminoso, est peccatum, & contrahit eandem speciem, & qualitatem malitiae actus. Si vero sit de modo, aut aliqua circumstantia in se non peccaminosa, v. gr. de dexteritate, industria, inventione, &c. in furto, &c. non est peccatum mortale, & aliquando neque veniale.

2287 Delectio in genere Luxuria. modus in presenti delectari: quod intelligunt de paro desiderio, minimè de desiderio conjuncto cum aliquo affectu actuali malo, vel de desiderio, quod fit causa efficax pollutionis, & de gaudio, non prout confirmatur cum delectatione, sed prout coincidit cum approbatione, ita ut idem sit gaudere de copula conjugali præterita, ac tam approbare. Ratio est, quia delectatio morosa ex se influit ad libidinem, & moros sensualis patit; non sic approbat, & purum desiderium. 2. Licitum esse de pollutione naturali nocturna & involuntaria non delectari, sed de ea habita gaudeare, & cam desiderare ob aliquem honestum finem, nempe ad fedandas, vel ob fedatas tentationes carnis, ad exonerandas, vel ob exoneratam naturam, ob sanitatem, &c. quia tunc talis pollutio neque objective est mala; nam sic gaudens, & placens, non gaudet, & placet de pollutione, sed de sanitate: idem dicunt de desiderio. Id de pollutione negant Sotus, & Rodriguez in Summa, quia pollutio est ex objecto mala.

2288 Si de Sabbati delecteris de confessione carnis, aut illam desideres; precisa per intellectum, seu non intellectu de Sabati, non peccas: quia separas malitiam, dum praescindis circumstantiam prohibitonis, seu sub qua est prohibito. Peccas vero, si desideres comedere canes pro die Sabbati, etiam si postea retractata voluntate, non comedas; quia tunc non praescindis, sed concernis circumstantiam dei Sabati: in primo, inquam, casu, dies Sabbati haber rationem temporis, quo exigit, & fit actus desiderii; & ideo non transfundit malitiam in actum, quia concomitantem se haberet: in 2. se haberet ut terminus se tenens ex objecti, ut ejus circumstantia, & ideo transfundit malitiam in actum.

2289 In qua redatur regula: in objectis malis, quia prohibitis, de his per se confideratis delectari non est peccatum mortale; nisi delectatio fiat de re ipsa: secus in objectis prohibitis, quia malis, ut est adulterium, homicidium, &c. quia in primis potest objectum praescindi a malitia, non sic in secundis.

2290 Conjugati morose se delectantes de copula præterita, vel de copula cogitata ut presenti, in absentia alterius conjugii, abique pericolo pollutionis, non peccat mortaliter, sed venialiter; quia in statu conjugii non est prohibita copula, ita neque delectatio,

2291 Peccatum autem venialiter; quia opus conjugii ob solam delectationem exercitum, est peccatum veniale: nam opus conjugii est à natura institutum ad duos fines, ad procreandam problema pro conservanda specie, qui est finis principialis, & ad fedandam libidinem; quia ratione nullum peccatum committit, qui opus conjugii exerceret ob delectationem, si cam ordinat ad procreationem prolix tamquam finem principalem; peccat tamen venialiter, qui ob solam delectationem illud exercet, quia exercet more brutaliter, pervertendo ordinem à natura institutum; & consequenter voluntaria, & delictatio cogitatio, quam habent conjugati de copula præterita, si non habeat aliud motivum, nisi solam delectationem, non potest ad veniali excusari: vid. prop. 9. ab Innocentio XI. damn.

2292 Vidua morose se delectans de copula præterita habita in statu conjugii, peccat mortaliter; quia vidua hic & nunc in statu viduitatis est prohibita copula, ita & delectatio de copula. Eadem ratione peccant mortaliter sponsi de futuro, si delectentur de copula futura; licet enim talis copula non sit mala in ratione effectus, & ut ab operante procedens; est mala in ratione objecti; respectu ejus, cui objicitur, si obiectatur in statu, & tempore, quo sit ei prohibita; haec ratione pollutionis nocturna involuntaria non est peccatum, & delectatio voluntaria de illa est mortaliter.

2293 Diana, p. 3. tract. 5. resol. 87. Bonacina, & Tamburinus, cum multis tenent. 1. Viduam licite gaudere posse de copula conjugali præterita, & desiderare futuram; sic patiter de soluto, & sponso; nullo tamen modo in presenti delectari: quod intelligunt de paro desiderio, minimè de desiderio conjuncto cum aliquo affectu actuali malo, vel de desiderio, quod fit causa efficax pollutionis, & de gaudio, non prout confirmatur cum delectatione, sed prout coincidit cum approbatione, ita ut idem sit gaudere de copula conjugali præterita, ac tam approbare. Ratio est, quia delectatio morosa ex se influit ad libidinem, & moros sensualis patit; non sic approbat, & purum desiderium. 2. Licitum esse de pollutione naturali nocturna & involuntaria non delectari, sed de ea habita gaudeare, & cam desiderare ob aliquem honestum finem, nempe ad fedandas, vel ob fedatas tentationes carnis, ad exonerandas, vel ob exoneratam naturam, ob sanitatem, &c. quia tunc talis pollutio neque objective est mala; nam sic gaudens, & placens, non gaudet, & placet de pollutione, sed de sanitate: idem dicunt de desiderio. Id de pollutione negant Sotus, & Rodriguez in Summa, quia pollutio est ex objecto mala.

2294 Confirmatur, quia delectatio morosa est voluntas efficax approbativa actus exteriori veneti patrati, ac proinde specificantur ab actis exterioribus delectatio vero morosa est voluntas inefficax, quae sitit, & consummatur in sola interiori delectatione, sive ordine ad actum exterrum, ac proinde non est de le ejus causa.

2295 Idem est dicendum de alspecibüs, quorum delectatio venerea sicut solum interius, & non transit exteriori ad defiderandas mulieres, que affectu venereo aspiciuntur. In tactibus vero impudicis, & osculis, explicanda est circumstantia personæ tactæ: quia sunt actus exteriori, adeoque per eos non sicutur in sola delectatione interna.

2296 Delectatio vero de copula sodomitica, contraria speciem malitiae sodomie in confessione explicanda; quia est de copula innaturali, que est extra genus copularum naturalium.

2297 Ligatus voto castitatis, si morosa delectetur, debet circumstantiam sua personæ explicare, quia peccat contra votum; ut in num. 185. De conjugato affirmat Vaquez, quia in matrimonio prefatur fides conjugi non collocandi corpus, nec mentem in aliena. Negat Castrop. tom. 1. tract. 3. disp. 2. punct. 10. § 4. mom. 4. Diana p. 5. tract. 13. resol. 99. Gaspar Hurtadus, & Vericelli, tract. 4. ques. 5. n. 5. quia quod in matrimonio prefatur fides de non collocanda mente in aliena, etiam sine desiderio procedenda ad externa, non probatur; ita ille.

APPENDIX XXXI.

Omissa in genere Luxuria.

1. Quidam licet operibus aut conversationibus dant operam experientur pravos motus, possunt illos contemnere, quia præceptum negativum, Non concupisces, obligat tantum ad non consentendum, non ad motus concupiscentie comprimendos.

2. Ad femen corruptum expellendum, vel ad pruritum sedandum fas non videtur confidere verenda, licet præter intentionem sequatur feminis emissio, nec potest quidem chirurgus curationis causa attrectare pudentia

De VI. IX. & X. Præcepto Decalogi.

denda infirmi, cum periculo pollutionis. Licet nonnulli contrarium sentiant in hoc non audiendi.

3. Declarationes mortales vel constitutæ in efficaci voluntate, & tunc diversæ sunt eorum species perinde ac operum illicitorum; vel in simplici complacentia, & tunc non est necesse facere circumstantias, quando illa delectatio consistat in simplici complacentia, fine ullo affectu ad opus exterrum: nam circumstantie non mutant speciem.

4. Conjugati, & qui habent votum castitatis excipiendi ad eum sicut pœnitencia doctrina. Hi enim in qua vis delectationis morosa non solum peccant contra castitatem, sed etiam illi contra fidem in Matrimonio datum, isti contra Religionem.

5. Non est peccatum mortale interesse comodi, si audiuntur, aut spectentur ob solam vanam curiositatem, etiam si res turpæ corpori modo exhibentur. Idem dic de Clericis. An vero peccet qui mortaliter, fatem, quia ex ejus stipendo aluntur huiusmodi, qui peccant res laiculas representando, non est ita certum.

6. Confidere genitalia brutorum, etiam sine delectatione, & ex sola curiositate inspicendi solum, est peccatum mortale, ob magnum periculum pollutionis, vel inordinati alicuius affectus.

7. In rebus veneros non datur parvitas materiae: cum enim nulla sit tam exigua forniciatio, quia est peccatum mortale, & delectatio sequatur naturam actus; omnis delectatio morosa in his materiali est peccatum mortale.

8. Si vidua, vel sponsa de futuro delectetur carnaliter de copula præterita, vel futura, utrumque peccat mortaliter, quia sicut actus veneros exterius utique est illicitus, ita est illicita delectatio circa illum actum.

9. Omisso Orationis in gravi tentatione carnis, ubi est periculum consensu, non est speciale peccatum, & disfluctu ab eo peccato, ad quod vitandum requirebat oratio.

10. Si qua Mulier in choreis sciat se tangi ab aliquo intentione mala, modo tacitus ex suo genere sit licitus, ut confiteri manum in choreis, non peccat ejusmodi tacitus admittendo etiam alias scilicet mortaliter.

11. Obiter aspiciens verenda bestiam etiam turpiter commota, & earum coitum, non videtur dannandum de mortali, quia non nullum provocat ad luxuriam. At inspicere sine necessitate concubitum licitum, vel illucrum hominum mortale est, eo quod nimis sensibilitatem commoveat, & sit pericula nimis obnoxium. Item mortale erit inspicere ex proposito, & sine necessitate personam alterius sexus nudam, vel verendam illius, quia id valde pugnat cum honestate naturali. Licet videatur ab hoc excusandus, qui hac spectat, ita breviter, & quasi per transfiguram, ut non sufficiat aliquantus ecclesiastica penitentia.

12. Tangere immediate viri, vel feminæ verenda, vel alias partes secretiores corporis est peccatum mortale, quia id valde leviter & per transfiguram propriam: nisi id valde leviter & per transfiguram sit.

13. Alii item tactus ex se notabiliter commoventes sensualitatem, videntes etiam mortales, sicut oscula, & amplexus, & si vir tangat crura, vel ubera feminæ. Illi vero tactus qui leviter commovent sensualitatem, excusantur à mortali.

14. Femina vel complicita à viro non peccat mortaliter, si tunc firmam habeat voluntatem non consentiendi; & si impediat quantum in se est, ne sibi vis inferatur clamore, & nisi corporis, aliquo confiteretur consentire: tamen si obniti non potest ad vitandum mortali pati potest exterram corruptionem non consentiendo, sed merè passiæ se habendo.

15. Referendo ex suppositione peccato carnis contra castitatem exterram non videtur reservari visus, oratus etiam procedentes ex affectu interno.

Mulier peccana cum Sacerdoti Religioso, satisfacti si dicat in confessione se commissæ factilegium cum Sacerdote, vel initiato facies ordinibus: Itemque Sacerdos se accipiens in confessione satius est si dicat se esse initiatum facies ordinibus. Item Muller habens rem cum Novirio, vel solitus cum novitio religiosa non tenetur hanc circumstantiam aperire.

16. Regularis, seu Monialis professa fatus est si in confessione dicat, se fregisse votum castitatis, & tacere circumstantiam professionis, quia votum solemnem a simplici non differt specie. Item Sacerdos secularis

non tenetur dicere in confessione se habere sacros ordinis, sed fatus est dicere, se habere votum castitatis, & contra illud toties peccasse. Idem dic de feminâ, vel viro, si carnaliter se misericordia cum Sacerdote, vel Religioso professis; Satis est enim dicere se toties fornicata esse, vel copulam sodomitam habuisse cum Viro voto castitatis adstrido.

17. Probabile est sponsam, & sponsum de futuro carnaliter se commiscentes non tenetur hanc circumstantiam in confessione aperire, quia non mutat speciem, neque est Adulterium.

18. Vir, qui prima vice virginitatem amavit, non tenetur hanc circumstantiam sui foris in confessione explicare. Idem dic de Virgine, non enim est peccatum stupri, sed simplicis fornicationis.

19. Confessari, qui carnaliter cognovit penitentem, non tenetur dictam circumstantiam aperire, cum non mutet speciem, sed notabiliter tantum aggravet peccatum, nisi occasione sumptuosa à Confessione.

20. Vir rebatur venerio non datur parvitas materiae: cum enim nulla sit tam exigua forniciatio, quia est peccatum mortale, & delectatio sequatur naturam actus; omnis delectatio morosa in his materiali est peccatum mortale.

21. Si in actu venerio gestentur reliquie, vel agnus benedicti, etiam non commititus facilegium, nec est circumstantia in confessione aperienda; quia comitantes se habent ad actum venerium. Quod etiam procedit, si dicta facta res dentur amazies ex gratitudine, & benevolencia, non autem tanquam premium actus venerie; nam hoc est facilegium.

22. Copula habita in oratorio alicuius domus, in quo de licencia Episcopi Missa celebrantur, non videatur necessario in confessione explicanda; neque si habita sit in porta Ecclesie à parte externa, vel in Monasterio, vel in celis Religiosorum, etiam si singulare noctivus Superior benedic dormitorium, & abterat aqua lustrali, & ibi sit Altare ad celebrandum; neque si habita sit in Sacrificia Ecclesie. Quo ad hanc tamen nonsulli oppositum docent, & forte vetius quod Oratione & loca in quibus licet privatim, celebrantur tamen divina Mysteria.

23. Qui commisit incestum cum Matre, vel filia, sorore, vel Nepte non tenetur exprimere circumstantiam personæ sibi junctæ sanguine, vel affinitate, sed sufficit, si dicat commissæ incestum sibi, vel his, non explicando personam sibi conjunctam absque graduibus conjunctionis explicare, nisi ex illo incestu contraxerit aliquantus ecclesiastica penitentia.

24. Raptus non est circumstantia necessaria in confessione aperienda, quia est tantum aggravans.

25. Qui post copulam tangit, & osculatur etiam propter delectationem, denique meretricem dummodo hac non faciat ad iterandum fornicationem, non tenetur illa declarare, sed suffici dicere toties fornicatus sum.

26. Qui peccavit contra naturam, cum matre, vel feminâ vel bestia hujus, aut illius speciei, non tenetur has circumstantias explicare, sed sufficit, si dicat in Sodoma, vel bestialitate se delinquere.

27. Copula Adulterii cum promissione matrimonii non est circumstantia in Confessione necessaria explicanda, sed enim tantum circumstantia aggravans.

28. Concupiscentia Viri Christiani cum muliere infidei, Turca, Judea, Heretica &c. est circumstantia mutans speciem. Licet non esse dannandum, qui existimat esse tantum aggravantem, proindeque non explicandam.

29. An vero si frigidus, vel Eunuchus haberet concubitus cum Muliere debet hanc circumstantiam in confessione aperire, valde dubium est.

30. Qui moechatus est in Sacrificia alicuius Ecclesie non

non tenetur in confessione hanc circumstantiam explicare, quia per locum Sacrum, solum corpus ipsum Ecclesie confusat, vel benedictio intelligitur.

34 Qui adit meretricem ut ejus ratiibus fruatur, sine intentione fornicandi, & postea fornicetur, tenetur explicare in confessione illos ratius, qui procederunt fornicationem, quia a principio non fuerunt ordinati ad copulam.

35 Si quis utrue mediis extraordinariis, & nimis impudicis in actu venereo, non tenuerit penitentia illa specialiter confiteri, si speciem mutent, sed ut plurimum mutane quia procedunt ex affectibus ad peccata diversa species.

36 Qui tota nocte dormivit cum Muliere non tenetur in confessione explicare hanc circumstantiam, sed suffici confiteri numerum copularum.

37 Quamvis cum penitentia tenuerit defere occasionem peccandi possit confessarius, semel, aut iterum absolutionem concedere, antequam de facto repellat & quod fuisse expulsum, raro tamen illam concedere debet, sed potius cogere penitentem, ut a se peccati periculum expellat, & sic liberum velit absolvit; sunt tamen aliqui casus, in quibus concubinarius non tenuerit expellere concubinam, & confessarius licet potest eum absolvere, si media adhibeat ad non peccandum quae potest, & de facto emendatio sequatur.

38 Non tenetur confessarius absolvere concubinatum amplius cum concubina non peccantem, sed eam invicem fin alendi filios; potest enim concubinatus per alias filii alimenta praestare, vel cum aliis focus in domum Meretricis intrare ne locus sit scandali.

39 Concubinatus potest confiteri cum Confessario quem fecit concubinatum dummodo non sit suus complexus. Nec circumstantia copularum cum Confessario, vel Penitente, habet eum necessarium in confessione aperienda; quando nullatenus Confessio aut denominatio Confessarii vel penitentis occasionem dederit copula aut quando non sequatur scandalum, aut quando non resurget peculiariter.

2290 Usufructus, est jus uendendi re aliena; & principiis eius fructus salva ejus substantia. Sic usufructuaris est maritus respectu dotis uxoris, cuius dominium & proprietates penes uxorem, aut ejus filios residet.

2291 Jus utendi, est facias utendi realista, non tam perciendi fructus, & salva ejus substantia. Hinc qui habet jus utendi equa, ea uti potest ad arandum, at non potest de ejus pullo disponere, qui vero habet ejus usufructum, potest uirtutique; unde usufructuaris disponere potest de fructibus rei tam profecto, quam pro aliis, vendendo, donando, &c. non sic ualuerit.

2292 Uls facti, importat modum usum rei, absque jure, aut dominio uentis. Differt ab usufructu, quia usufructu habet jus utendi, ita ut si ab usu fructus impeditur, potest illum ex justitia exigere; non sic, qui habet simplicem usum facti. Ita Religiosi omnes in particulari, Franciscani verò tam in particulari, quam in communione habent simplicem usum facti; sicut volucres Celi circa res, quarum pro sustentatione propria egant.

2293 In iis rebus, que ipso usu consumuntur, v. g. in cibo, potu ac vestitu, separari potest usus à dominio, ut constat in Franciscanis, qui quidem possunt ut pane ad manducandum; at non possunt de illo disponere, alteri vendendo, donando, &c. immo ultimè, quem habent, dependent a voluntate domini habent, qui est Summus Pontifex, qui in se dominum suscipit eleemosynarum, & retum omnium pro eorum necessitatibus sublevandis à fidelibus submissis tratarum.

2294 Jure natura omnia sunt communia. Unde dominia fuerunt introducta, & distincta jure gentium post Ad peccatum, ut sic pax, & humana societas conservatur. *De iustitia, & Jure.*

U S U F R U C T U A R I U S

2295 Non potest usufructum sine consensu proprietatis primitari donare, vendere, ut alio modo alienare: quod si faciat, illum amittit, & proprietatio cedit, ex l. *Si usufructu, vers. 5. & ex extrinsecis fructu jure datim:* quia est jus personae inherens, quod inde non potest in aliud transferri, alias potest usufructuaris senex illud juveni concedere, quod est in proprietate.

2296 Quamvis autem usufructus alienari non possit, potest ejus commoditas, & utilitas alienari, & sic usufructuaris fructus vinea vendit; quia id non est vendere usufructum, sed fructum vinea, adeoque emptor fructum vinea percipit, minimè nominé proprio, sed usufructuaris: ut num. 379. *Castropol. de iustitia tract. 31. disp. m. punt. 23. §. 3. n. 4. & 5.*

2297 Fructus pendentes, & non recolleti per usufructuarium in ejus vita, cuiusvis sint generis, sive naturales, sive industriales, sive civiles, ad proprietatum spectant, ex l. *Si usufructuaris 13. ff. quibus modis usufructu amittit.* Franch. d. cap. 168. *Antiqua Spiritus Sancti de jure, & dom. tract. 10. disp. 2. sent. 3. & Molin. & Sanchez.*

2298 Etsi fructus est de fructibus maturatis, & non exactis; pro quibus quidem variant Doctores, qui tamē distinctione conciliantur.

Vel enim sunt naturales, & precepiti. Et hi ad usufructuarium spectant, & ejus heredes, ex Famigerata l. *Definita. ff. de usufructu, Castillo de usufructu, cap. 77. num. 10. Antonel. de temp. leg. 46. num. 9. Barbos. in leg. divisorio num. 22.* In hujusmodi namque fructibus tempus perceptionis attenditur, & quod si a fructu separari per usufructuarium, aut per alium nomine ipsius, Antonel. citat. num. 5. Castillo citat. num. 4. Qui idem docet, etiam si fructus effient perceptioni, & recollectioni proximi, ex l. *Definita.*

2299 Vel sunt fructus civiles, qui de die in diem perceptiuntur. Et si etiam ad usufructuarium spectant, ejusque heredes post illius mortem, ita ut possit eos alteri cedere, legite & in testamento, aut alio modo de illis disponere. Bald. cap. 1. *in fine depeca ten. in usibus fructibus, & dicitur Dominum directum, vel habet fructus sine proprietate, & dicitur dominum uile.* Tale habet usufructuaris, v. g. domus, fundi, &c. coquus habet tantum usum, & fructum; rei tamē dominum residet penes ejus dominum directum. Et sicut in naturali-

tum libus tempus separationis attenditur, ita in civilibus tempis, quo incipit debet: cum igitur contra dictu initio statim debeantur de die in diem, de die in diem usufructuaris cedunt; adeoque licet non essent pro illa rata temporis exacti, usufructuario acquirentur, ejusque, ac ejusdem heredium lucro pro illa rata temporis cedunt. Usufructuaris, inquam, est verus, & realis fructuum maturatorum dominus; unde cum predicti fructus sine maturitate tempore illius dominii, pro eo remanent non exacti, & pro ejus hereditibus, eo mortuo.

D O M I N I I P R O P R I E T A T I S A C Q U I S I T I O.

2300 **A**d acquitendum dominium rei, que ante nullius erat, suffici sola ejus apprehensio: quia quod nullius est, jure gentium occupanti conceditur; *Sic animalia ferocia, & fylsferia, que ante nullius fuerint, vel si aliquis fuerint, naturalis libertatem recuperarunt, sunt primi occupantib; sive in proprio fundo capiantur, sive in alio.* Non tamen animalia defensione mansueti, & domestici us gallinae, columbe, anseres domestici, & fera us mansuetata; bac enim licet longis aberrant, quando remanent confundantur redenendi, sunt sui dominii, eisque reficienda, scapianur.

2301 Columbaria est licita, adeoque ad nil tenuerit dominus pro columbarium cibis.

2302 Fera, & volucres venatione capta in fundo alieno, sicut capientis, quia nec sunt pars fundi, nec ibi suam naturalis libertatem amiserunt, ac proxinde tenuis sunt, & ita primi occupantib. Si autem redditus fundi consistat in venatione, non sunt capientis, sed domini fundi.

2303 In venatione, si fera, aut volucres sit ita leviter vulnerata, fugere possit, tunc si alius eum fugientem capiat, est capientis, quia naturalem libertatem non amisit. At si vulneravit, quantum satis fuit ad capiendum, & vulnerata est cum fugientem inficiatur, & fine dubio captura, est vulnerantis; nec aliud potest illum preventire, quia adeo moralis certudo comprehensionis. In dubio, an qui vulneravit, est capturus, est capientis, quia censor suam naturalem libertatem habere. Si vero ita laqueo sit irrestitutus, ut fugere non possit; tunc, si alius eum dissolvat, non est dissolventis, sed ejus, qui laqueum paravit, quia per suum instrumentum eum quasi manu apprehendit, & volucres naturalem suam libertatem amiserunt.

2304 Thesaurus est versus depositio pecunie, cujus non extat memoria, ut jam dominum habeat. Si inventariatur cau in fundo proprio, est inventoris; si in vieno, dimidium est inventoris, & dimidium fundi. Si inventari est arte magica, totus est Fisci Regii in pecunia delidi, sed post sententiam. Si in loco publico, vel facro; dividii debet cum fisco, vel Prelato, cujus est locus. Si non cau, sed data opera quis sine licentia domini effodiens evngueniatur in fundo alieno, tenetur totum reddere domino, deducit expensis. Hac de jure natura, communi, & canonic, atque in foro conscientia. Pro foro autem externo attendendae sunt pragmatica, & confuetudines proprie Regionorum, qua solent totum Principi concedere.

2305 Sciens, in alieno fundo esth thesaurum, potest fundum communis pretio sine illo onere emere; quia thesaurus non est pars fundi, nec vendito fundo, spectat ad dominum fundi. Adducit Tambur. paritatem de Pharmacopola, qui emere potest vili pretio faciem lignorum, ubi adeo cognovit herbam, præciosam communiter ignotam. Nec obstat *lex unica, Cod. de rheubarbi,* quod thesaurus in alieno fundo inventus dividendum sit, ut dimidium sit domini fundi; quia supponit eum dominum fundi, tempore quo sit inventio thesauri, *Castrop. rom. 6. disp. un. punt. 17.* Tambur. tom. 1. l. 8. tract. 4. cap. 1. s. 3. Qui plora, & fusc.

2306 Ad acquirendum autem dominium rei, que ante alicuius erat, requiritur semper titulus, & regulariter traditio. In aliquibus casibus in jure expressis non requiritur traditio; ita 1. In beneficiis Ecclesiasticis suffici sola collatio, & acceptatio. 3. In donatione, aut venditione facta Ecclesia, Civitati, aut locis pliis. 3. In legatis. 4. In hereditibus.

2307 Titulus, in quo fundatur novum dominium rei, quod ante alterius erat, jure communis & humano est multiplex, videlicet belli, prescriptionis, conjunctionis, aut alicuius contractus civilis.

A P P E N D I X XXXII.

Aliqua de rebus inventis.

1 Dico inventores non fieri dominos, quod res inventas que Dominum haberunt, & cau aliqui fuerunt amisti, v. gr. que naufragio facto ejecta sunt ad litus marii: quisquis enim res ejusmodi reperit, illas dominis restituere debet, si dignoscere posse, & ad illos digozenados moralem diligentiam adhibere tenetur; Quod si illarum rerum domini dignosci non possint, tunc secundum Sanctum Doctorem 2. 2. q. 66. art. 5. cui plurimi alii Theologi subscripti, sunt illæ pauperibus ergo, vel in alios pios usum insumentæ. Ratio est, quia rerum illarum non definit esse dominum qui eas amisti, idemque, si ipsi res restituti nequeant, saltene restituere debent illis, quibus velle praesumitur: nemo est autem, qui amissam rem suam non malit pauperibus dari, quād in alios ius expendi.

2 Non defunt tamen doctores, qui sententiam contraria tuentur, afferante res illas inventas dominum minime comparente post diligenter inquisitionem ab inventore posse retineri, cum nullo iure naturali aut Ecclesiastico, id prohibetur. Ita Sotus, Medina, & alii apud Laymanum lib. 3. de *Jus. tract. 1. cap. 5.* qui recte concludit quod haec posterior sententia est probabilis, & in praxi rata; praesertim cum secundum illam, ut monet Navattus cap. 17. num. 170. possit inventor, si aliqua egestate labore, sibi rei inventum aut partem illius retinet, maximè de confusione prudentis Confessarii, cuius erit determinare, quod in ejusmodi casu magis expedire videatur.

B E L L U M

2308 **Q**uando justum, dictum est à nom. 103. In bello justo, bona capta, si sunt immobilia, sunt Principis; si mobilia, jure gentium sunt capientis; tunc tamen civili sunt prius ponenda in communione, & postea à Capitaneo dividenda militibus, iuxta merita, & sic animosores fiant: nisi adit confusione ut unusquisque, quod capie, retineat, vel si mobilium pars cedat Principi, aut communitate.

2309 Excusantur milites tirream, dum navim Tucarum ascendentis, aliquid pro se surripunt; nam Principes non presumunt rationabiliter invitus, sed potius permittere ad animandos milites, qui pro eo propriam expousterunt vitam, eo maximè quia major pars illi cedit. Hinc Duces vident, sciunt, & dissimulant, expresse autem non concedunt, ne libertate militari, licentia data, omnia pro se surripiant. Bonac. disp. 3. de contrah. quef. 2. p. 4. num. 9.

2310 Gerecum praxis est, ut quidquid extat in parte superioris navis, vulgo sopra coverta, si militum.

2311 Ropae sunt licita, si vero confiter, à civibus unius regionis esse illatum dannum civibus tue regionis, quod non possit alia via compensari.

2312 Si bellum si injustum, bona capta particularium sunt reficienda, non communiti, sed propriis dominis, si fieri possit.

Si bellum putatum justum confiter postea fuisse injustum, tenentur ad restituendum bona, quæ extant; aut in qua facti sunt ditiones si non extant.

2313 In bello justo, licet hostes, quos innocentes putas, aggredi, quia ipsa aggressio est defensio. Sotus. Non licet tamen eos ex intentione occidere: licet vero spoliare, aut capere ad debitandum hostem, nec est onus restitutio.

2314 Mobilia, immo & immobilia in bello justo capta, si compensationem dannorum excedant, non sunt restituenda; sed retinendi possunt punitio titulo. Molina disp. 117.

2315 Urbs fiduciam non debet in pradam dari: nisi necessarium judicetur ad expediendum bellum, ad milites animosores reddendos, & hostes terrendos. Molina